

Facultas. Citra noxam, vt Actuarius autor est, purgant trahuntque pituitam & bilem. Reliquos humores modestissime purgat, retorridam atramque bilem, earumque suffusiones ex gallinaceo iure depellunt. Vetusso capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrunt. Verum decoctum eorum potius quam farinam propinat. Mesue scribit tergere, discutere, citra molestiam melancholiam & bilem torridam purgare, à cerebro, sensorijs, pulmone, corde, iecore, & liene, corpus efficere floridum, obstructionsque viscerum soluere, aliaque posse, quæ apud illum legere quiuis potest. Cæterum pulueris pondus drachma vna. Decocti semiuncia, aut drachme quinque. Quidam ad vnciam vnam vsque progrediuntur. In Guaiaci decoctione nonnulli adijciunt semiunciam de ea, & interdum vnciam cum dimidia. Multis tormina concitat, alijs est clemens, pro varia sumentium natura. Infrenatur eius malicia adiectione mastiches, vel caryophyllorum.

Pondus.

DE POLYPODIO.

Caput LXXX.

Facultas. Polypodij historia itidem alibi à nobis est conscripta. Radicis eius tantum usus est. Laudatur solidum, nodis plenum, & foris nigrescens, intus pistaciorum virorem referens. Actuarius & alij posteriores Græci melancholici humoris purgandi vim ei tribuunt, ideoque melancholicis affectibus mirabiliter confert. Dioscorides bilem & pituitam trahere literis mandauit. Dantur purgatae radices drachmæ duæ, affusa aqua mulsa. Mesue de ea exhibendum censet à drachmis duabus vsque ad sex. Nostri eius maliciam infrenandam esse tradunt odoratis, semine nimirum anisi, zingibere, caryophyllis, & cinamomo, idque Mesues autoritate moti, nullo veterum exemplo.

Pondus.

Infrenantia.

DE EPITHYMO.

Caput LXXXI.

Vis. Quid sit tum Græcis, tum Arabibus, Epithymum, supra quum de floribus ageremus, est expositum. Vis epithymi est, vt atram euocet bilem. Vitijs flatu turgentibus & hypochondriorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & qui spirandi difficultate laborant. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, item quartanâ, lepram, & vlcera ab atra bile pronata. Datur, Actuario autore, adultis tusum & cribro excussum scrupulorum quinque pondere, cum decocto vuarum passarum purgatarum, vel aceto mulso, & salis paxillo. Dioscorides pondere quatuor drachmarum in sero lactis, aut mulsa ad melancholicum purgandum humorem exhibendum esse docet. Aegineta ad quinque progressus est drachmas. Mesue nimis audaculus, à tribus drachmis ad septem vsque transit. Sed præstat intra consistere, & raro ultra quinque drachmas propinare.

Pondus.

DE ALOE.

Caput LXXXII.

Delectus. Aloes historiam alibi narrauimus. In præsentia ea tantum quæ ad institutum nostrum pertinere videntur, attingemus, è quorum numero delectus est. Aloe itaque optima censetur pinguis, nitida, splendida, sincera, calculorum expers, & sine arenis, subfului aut rufi coloris, friabilis, iecoris modo coacta, facile liquefcens siue humescens, odorata, & eximia amaritudinis. Non est autem nisi succus herbae semper virentis. Et sunt eius duo genera: Primum est id cuius iam notas ordine percensuimus. Hanc aloem medici Succocitrinum, & pharmacopœi hodie succotrinam decurtata voce, quum illis succocitrinam

Genera.

Succocitrinū.

trinam dicendum esset, appellant. Alterum eius genus arenosum est, purissimè
 quali sedimentum, veterinarijs tantum dicatum, ac solis mulomedicis vsurpa-
 tum, & propterea Caballinum officinis dictum. Hęc nigra, obscura, feci similis *Caballinum*
 lima, odore tetro, & arenosa, ideoq; omnium vilissima. Porrò aloen non totū cor-
 pus vacuat, sed insidentem stomacho, ventriculo, & intestinis bilem, cum in he-
 rentibus inibi excrementis, citra noxam exigit. Danda est ijs potissimū qui capi-
 tis afficiuntur molestia propter frequentes ex ventriculo sursum latas exhalationes.
 Præbenda quoq; ijs, qui ob eandem causam oculorum suffusionibus laborant,
 nec non ijs quibus lingua & os facillè resiccantur. Verū hic nobis ob-
 gannit Puteanus, & aloen non rectè à nobis alijsq; medicis inter ea medicamen-
 ta quæ à totius substantiæ proprietate humores sibi familiares trahunt & pur- *Puteani opi-
 nio explosa*
 gant, cōnumerari inquit. Nam quū Aloes vis purgatoria, Galen. li. 8. de Comp.
 medic. localium teste, secoris regionem nō transcendat, adeoq; à toto corpore
 haud trahat, fieri non potest vt inter purgantia medicamēta numeretur. Quasi
 verò à specie ad genus negatiuè ductū argumentum valeat. Vt em̄ non rectè ita
 colligit, asinus non est homo, igitur asinus nō est animal: ita quoq; haud sequit̄,
 aloen non est totius corporis purgatoria, igitur aloen non est purgatoria. Nam fa-
 temur quidē cum Galeno aloen non purgare totū corpus, atqui nihilominus ta-
 men purgatoriam esse affirmamus, q; nimirū peculiare sibi trahēdo humores,
 eosdem per aluū deiciat. Sic em̄ per excellentiam purgatoria medicamenta Ga-
 lenus describit. Quo nomine factū est vt Actuarius Aloen, casiam nigram, my-
 robalanos, & oxyphœnica inter verè purgantia, hoc est, ea quæ propriū & de-
 terminatū, vt ita dicā, humorem trahunt, numerarit, non obstante q; totum cor-
 pus non purgent. Purgant aut̄ hæc omnia à tota substantia. Neq; enim Aloe ab-
 stergendo, neq; Casia lubricando, neq; Myrobalani comprimēdo, vt iuniores
 putant, & nos paulo antè ostendimus, purgant, aliàs omnia abstergentia, lubri-
 cantia, & comprimētia purgarent, quod absurditate haud vacaret maxima: sed
 inest illis vis certum quendam humorem attrahēdi, propter quam meritò pur-
 gantia nominantur. Quum aut̄ duplicia sint purgantia, leuia nimirum & vehe-
 mentia, quæ hæcenus numerauimus, non totū corpus, sed aliquas duntaxat pat-
 tes purgant. Aloen autem esse purgatoriam, & trahere familiaritate substantiæ,
 in peculiari apologia nostra aduersus Puteanum hunc scripta abundè ostendimus,
 vt non sit necesse id ipsum hoc in loco longius tractare. Nobiscum quoq;
 sentit Ioannes Baptista Montanus, vir apprime doctus, & cuius vmbra *Ioan. Bapti-
 sta Montanus*
 Puteanus nō allequetur vñquam, omnes deniq; quotquot olim, & hodie inter ce-
 lebres habiti sunt medici. Sed quā parum suæ causæ fidat Puteanus, vel hinc
 conspicitur, quod nomē meum in egregio illo suo libello exprimere metuērit,
 insignem ætatis nostræ medicum me appellans, qui tamen magno studio forum
 omnium malo publicè profitear. Ego verò Puteane putidè id flagitium, cuius
 me mendaciter insimulas, in te potius torquendum esse existimō, vt qui nouas
 & prodigiosas seras opiniones, & vel ambitione, vel malicia corrupas & de-
 prauas, quæ à veterib. rectè tradita sunt, & plurimos tuis scriptis, falsaq; doctri-
 na seducas, vel saltem in dubitationē rapias. Ego contra nullas fingo nouas &
 monstrosas opiniones, sed veterū ac probatissimorū virorū consensum ample-
 ctor, eorumq; scripta q̄ possum fidelissimè enarro, neminemq; scitēs seduco. Lu-
 bens prætereo alia quæ quasi ridēs profert Puteanus, q; scurrilia sint, & indigna
 quibus respondeam. Porrò quum omnia reliqua quæ ventrem deiciunt medi-
 camenta, ventriculo negotiū facessant, sola verò aloen ipsū iuuans potius cō-
 firmat, ideò medicamentis quæ maliciam eius, quā nullā obtinet, refrenent,
 emendent, & frangant, non indiget. Hinc est quod Dioscorides etiam te-
 stetur, hanc alijs purgantibus medicamentis admistam præstare, vt minus
 stoma-

*Purgantium
 medicamēto-
 rum solā aloen
 ventriculū
 confirmat.*

stoma-

stomachum infestent. Impugnat autem & hoc Puteanus, sed nullius momenti argumentis, quæ plus satis in Apologia nostra aduersus ipsum conscripta confutauimus. Quibus in præsentia quod addã nihil habeo, nisi quod dicam aloen non solum propter manifestam aliquam qualitatem, nempe adstrictionem, stomacho esse gratam, sed & proprietate quadam latente. Nam nisi id fateamur, nulla subest causa cur addita cæteris purgatorijs vt minus infestët stomachum, efficere possit. Neq; etiam vt id affirmemus absurdum erit, quum in confesso sit absinthium iecori, capparim lieni eadem ratione grata esse. Simili ratione Eupatorium iecur, & Scolopendrium lienem iuuat. Neq; enim Puteanus hic ad suam rationem confugere potest, qua ostendere conatur aloen debilitare magis stomachum quam roborare, quod plus in ea sit amaræ detergentis, & expurgantis, quæ ventriculum debilitat: quam adstringentis, quæ eundem roborat. Nam in Eupatorio etiam incidendi & detergenti facultas, adstrictoriam vincit. In Cappare quoq; superior est qualitas amara, & acris, inferior autem acerbæ, & tamen nihilo minus vtrumq; medicamentum roborandi facultatem obtinet, hoc lienis, illud iecoris. Quapropter non solum manifeste qualitati id acceptum ferendum, sed & latenti proprietati, quæ à tota horum substantia manat. Cæterum datur aloë pondere drachmarum duarum, Actuarius attestante, ex aqua mulla. Cuius sententiæ Actius, & inter Arabes Mesue subscribit,

Pondus.

DE CNICO.

Caput LXXXIII.

QUICNICUS & CNECOS Græcis vocatur, Latinis Cartamus dicitur. Eius historiam tomo altero nostrorum de Stirp. historia Commentariorum exarauimus. Semen eius, quod candidum est, planum seu læue, & plenum, pituitam per ventrem vacuat. Actuarius seminis tritici drachmas tres in gallinacei decocti ius, vel ptisanæ cremorem indendum, colatumq; bibendum esse præcipit. Sunt qui eodem teste, seminis pulpam, drachmæ pondere cum amygdalis, aniso, & melle cocto misceant, & in catapotia cogant, & arquatis commodè præbeant: id quod mitius habetur. De Mesues sententiâ semen hoc datur à drachmis quatuor ad aureos quinque, seu ab vnciâ dimidiâ ad drachmas sex. Flos eius à drachma vna ad aureos duos exhibitus, idem potest.

*Delectus.
Facultas.
Pondus.*

DE RHA SEU RHEO.

Caput LXXXIII.

POSTERIORIBUS Græcis, Actuarius præsertim & Nicolao Myrepsso, duplex est Rha seu Rheum. Vnum, quod veteribus Dioscoridi, Galeno, & Plinio cognitum fuit, radix est foris nigra, sed Crocum aliquo pacto dum manditur referens, Centaurio similis, sed paulo minor, & rufior, sine odore, laxa & leuis, gustu leniter adstringens. Afferitur ex ijs quæ supra Pontum sunt regionibus, vbi Bosporus & Rha fluuius, qui huic radici nomē dedit: Dioscoridi ῥῆα καὶ ῥῆον, vt etiam Galeno, dicitur. Idem interdum cum adiectione ῥῆον ποτικόν, id est, Rheum ponticum appellatur. Vfus est in eadem nomenclaturis Paulus. Interdum etiam, perindè atq; Actuarius, ῥίζη ποτικῆ, hoc est, radicem ponticam vocat. Plin. Rhacoma. Celsus radicem ponticam nominat. Hoc Rha veterum purgandi facultate destitutum fuit, quod hinc primùm fit manifestum, quia nemo veterum Græcorum, aut Latinorum illi vnquam purgandi vim inesse literis mandauit. Imò inter Arabes Serapio & Auicenna Rheubarbari historiam tractantes, nullius prorsus purgandi facultatis quæ illi inesset meminerunt. Præterea si purgandi facultas medicamenti à tota substantia inest, vt, vno dempto

*Rha seu Rheum duplex.
Veterum.*

Rha veterum purgandi facultate caruit.

Putea-

Puteano, omnes tum veteres, tum recentiores medici fatentur, & nos supra demon-
 strauimus, vt reliquis omnibus quæ à manifestis prodeunt qualitatibus,
 superior ac validior sit necesse est. Si verò est validior, omnesq; alias superat, ac
 talis in Rha veterum fuit, fieri certè non potuit quin illam veteres, qui crebrò
 Rha pontico hoc vsi sunt, aliquoties deprehenderint. Non autem deprehen-
 disse, hinc omnibus perspicuum euadit, quòd illius nullo vnquam in loco men-
 tionem fecerunt. Quomodo enim hanc in solo Rha pontico silentio transfirent,
 quam in cæteris omnibus magna diligentia posteris memoriæ prodiderunt.
 Nullam verò fuisse purgandi facultatem in Rha pontico, Dioscorides omnium
 maximè ostendit, qui disertis verbis in Rha pontico ἀνωτάτην δάναμιν εἶναι συνηκαί:
 hoc est, supremam & maximam esse adstrictoriam facultatem, asserit. Si itaq;
 cæteris omnibus superior est adstrictoria, igitur nullam in eo fuisse purgatori-
 am fateamur oportet. Nam si in ea fuisset, reliquas omnes, adeoq; etiam adstri-
 ctionem, tanquam ea quæ à tota substantia dimanat, superasset, ac primum o-
 mnium se exeruisset. Porro nullam prorsus habuisse Rha veterū purgatoriam
 facultatem, ex eius quoq; succedaneo omnibus conspicuum euadit. Si quidem
 pro eo Centaurio magno vsi sunt veteres. Quod in suo libello περὶ ἀντιβία δρομίων
 inscripto Galenus testatur, ita scribens, ἀντιβία, κενταύριον, id est, pro Rheo Cen-
 taurium vsurpandum. Nemo autem veterum vnquam fuit, qui Centaurio pur-
 gatoriam inesse facultatem scripsisset. Atq; hinc palàm fit omnibus, cur Centau-
 rij magni radix, Rhei pontici appellationem hodie in officinis medicorum re-
 tineat. Nulla profectò alia de causa, quàm quòd tum postquam in veri Rhei pon-
 tici penuria medici eius succedaneo Centaurij magni radice vti cœpissent: quæ
 Rheo pontico, Dioscoride autore, forma & facultate similis est: sensim è medi-
 corum cognitione verum rheum ponticum abierit, donec eò tandem ventum
 sit, vt quum prorsus iam ex illorū noticia ipsū excidisset, eius succedaneum,
 verum esse Rheum ponticum crederent, adeoq; eius nomen in Centaurij ma-
 gni radicem transferrent, quòd etiam hodie retinet. Deniq; non habere vete-
 rum Rheum purgatoriam facultatem, ex Nicolao etiam Myrepsō satis liquet,
 qui pro eo non solum Centaurio maiore, sed & Symphyti radice vtendum esse
 docet. In nominum enim quorundam quibus ille in suis compositionibus vtitur
 explicatione, ita scriptum reliquit: ἐὰν μὴ ἢ ῥέον, κενταύριον τὸ μέγα ἢ συμφύτιον ῥίζα: si
 destituaris Rheo, Centaurio magno, aut Symphyti radice vtendū. His omni-
 bus accedit, quòd Rha ponticum illud quòd D. Gerardus Caroli Quinti Impe-
 ratoris apud Solymanum Turcarum imperatorem orator, proprijs manibus
 in Ponti regionibus eradicatum, in nostras regiones inuexit, itidem purgandi
 facultate destitutum est. Nam experientia compertum est, duarum drachma-
 rum pōdus datum aluū haud mouere, sed potius adstringere. Alterum Rheum
 est recentiorum, quòd sic appellare placuit, quia veteribus Græcis Dioscoridi,
 Galeno, & Theophrasto, atq; inter Arabes Serapioni & Auicennæ etiam in-
 cognitum fuit: recentioribus autē Græcis, Paulo nimirum, Actuatio, & Nico-
 lao, quibus simpliciter ῥέον appellatur, celebratum. Eius autē duo faciunt fasti-
 gia. Vnum ῥέον βαρβαρικόν, hoc est, Rheum barbaricum, qd ex Barbaria vocata de
 portetur, illis dicitur. Alterum ῥέον Ἰνδικόν, hoc est, Rheum Indicum, propterea
 quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe Scenitis populis, vt autor est
 Stephanus de Urbibus, Persidis, affertur, vnde Sceniticū etiam à quibusdam
 nominatur. Vtriusq; Nicolaus in Drosato septuagesimo meminit, & quidem
 separatim, vt hinc diuersa esse inter se liqueat. Mesue tria facit Rhei genera.
 Vnum Indicum, quòd Raued Sceni appellat, omnium præstantissimum. Al-
 terum barbarum, generis nomine vocat. Nam omnes regiones vnde hodie af-
 fertur, maximè verò Troglodytica, barbariæ nomen olim acceperunt. Id quo
 N hodie

Rhei pontici
succedaneū.

Cur Centau-
rij magni ra-
dix Rhei pon-
tici nomen
hodie in of-
ficinis re-
tineat.

Recentiorum
Rha.

Genera eius
duo.

Barbaricum.
Indicum.

Sceniticum.

hodie passim ad subducendam nobilium & delicatiorum alium medici vtuntur, ex meridionalibus regionibus, præsertim ex eius parte que Barbaria hodie nominatur, ad nos defertur, ideoque rectè barbaricum appellatur. Hinc superioribus annis quum Tunisam, vel vt nunc vocant Tuncum, Carolus Imperator expugnasset, milites eius magnam copiam secum in Germaniam attulerunt. Tertium Turcicum, omnium ignauissimum, ita quod ad Turcas vicinos deferatur appellatum. A Ponto enim vnde affertur, non longe distat. Et verisimile est illud non fuisse nisi veterum rha: quod quum ad purgandum inefficax esse animaduertent Mauriani, ignauissimum esse dixerunt. Perperam autem illud inter genera sui Rhei connumerauerunt, cuius Paulus, Actuarius, & Nicolaus duo tantum esse fastigia memoriæ prodiderint, ab ijs veterum Rheon excludentes. Regio autem ipsa vnde asportatur satis indicat ipsum à veterum Rheo esse diuersum, vtpote quod ab aquilonaribus regionibus delatum fuit. Accedit quòd nigrum non sit, sed potius flauum. Vehementer quoque odoratum est, ac graue: & quo grauius est, eo melius. Plurimum denique purgat, adeoque notas priorum contrarias obtinet. Nam, vt testis est Actuarius, flauæ bilis impetus, potissimum Indicum, potenter domat, ideoque verè colagogum existit. Quare Mesues sententiam falsam esse oportet, qui Rheon hoc planè innoxium esse, ac tutò tum pueris, tum prægnantibus dari posse literis mandauit. Nam vt quotidiana multorum experientia comprobatum est, & id ipsum tum Græci posteriores, tum alij medici testantur, humores in venis biliosos attrahit & educit, id quod sine grauiore agitatione fieri non potest. Quam vtiq; agitationem grauidis periculosam semper, viris autem interdum molestam esse abundè constat. Non igitur rectè faciunt nostri temporis medici, quòd imbecillioribus & grauidis id ipsum exhibent. Nam & ipse noui medicum, cui non satis feliciter celsit Rhei in muliere quadam teneriore exhibitio. Quod à me dictum non ita intelligendum erit, quasi omnino prohibeam grauidis propinandum esse Rhabarbarum. Nam si Hippocrates permittit 4. Sect. Apho. i. fortioribus multo medicamentis purgare grauidas, cur ego contra tanti viri auctoritatem, & multorum experientiam vsus Rhabarbari in illis profus damnam? Mea igitur sententia est, vt Rhabarbarum primo & secundo, septimo, octauo & nono mensibus vterogenerantibus haud secus quam alia purgantia tuto exhiberi non possit, contra Mesues assertionem, qui censet Rhabarbarum adeò esse innoxium, vt illud etiam ijs temporibus, quibus alia purgatoria medicamenta dari ab Hippocrate prohibentur, tuto propinari possit. Nisi enim id sensisset Mesues filius, nihil opus erat dicere, illud tutò dari posse grauidis, quando constat & Hippocratem ipsum suis temporibus concedere vsus purgantium in grauidis sine omni noxa. Quod verò pueris interdum sine detrimento exhibetur, nihil mirum, non enim nisi exigua quantitate illis propinatur. Nemo autem ignorat quod etiam venena citra noxam exigua quantitate sumi possint. Nota enim est historia apud Galenum libro tertio de Simplicium medicamentorum facultatibus capite decimo octauo, de anu Atheniensi, quæ ab exigua Cicutæ portione auspicata nullo detrimento ad per magnam progressa est copiam. Vt igitur reliqua purgantia medicamenta pueris exigua quantitate citra noxum exhiberi possunt, ita quoque Rhabarbarum. Nihilominus tamen id ipsum eandem quam reliqua purgantia propriè dicta medicamenta facultatem humores trahendi, & corpus agitandi obtinet. Atque tum magis purgando lædere solet, quum maceratum exhibetur. Nam quum macerando eius substantia calida & purgatrix, quod Mesues etiam fatetur, in liquorem in quo maceratum est transferatur, terrea verò & adstringens, adeoque roborans, & purgandi vires nonnihil frangens, in

*Vires.
Mesues opinio impro-
bata.*

Rheum maceratum validius purgat.

Rl.co

Rheo remaneat, necesse est vt tum validius purget, quàm si integrũ exhiberetur. Præstaret itaq; imbecillioribus & delicatioribus integrum exhibere Rheum, quàm eius dilutum. Nam hoc modo illi adesset, quod vehementiam eius frangeret, adstrictio nimirum ipsa. Hinc est quòd Auerroes Rheum barbarum alijs purgantibus medicamentis præfert, vt quod infrenans eius vehementiam secum habeat, cæteris ferè omnibus eo destitutis. Prægnantibus tamen & pueris præstat Casiam & mannam propinare, quæ maiori facilitate, citraq; omnem agitationem & noxam aluũ subducere possunt, quàm Rha barbarum. Si enim omni caret vitio ac noxa, vt Mesue & iuniores medici affirmant, cur in eius sumptione infrenantia, aut vt ipsi loquuntur corrigentia, illi esse adijcienda docent: nempe spicam, mastichen, cinnamomum, & iuncum odoratum: quum constat illa & id genus alia non alio nomine adijci, nisi vt purgantium malitiam infrenent, & obtundant. Cæterum quum purgandi facultate præditum sit Rheum recentiorum, reprehensione non vacat quod illud hodie pleriq; dysenteria laborantibus exhibent, vt lib. 2. Paradoxorum cap. 13. copiosius monstrauimus. Erroris autẽ occasio nulla alia fuit, nisi *κακοζυλία*, id est, peruersa imitatio. Quum enim viderent veteres tum Græcos, tum etiã Arabes in dysenteria crebrò fuisse vsos Rheo pontico, voluerunt & ipsi rheo barbaro, quod idem esse putauerunt, in eodem malo vti. Quod si verò eius quod nunc vocat rheum ponticum radice pro veterum rheo vli fuissent, omnem reprehensionem effugere potuissent, quòd eius, vt ostendimus, legitimum sit succedaneum. Nam vt veteres suum Rheum in dysenteria, & vulneribus sanandis esse efficax experti sunt: ita quoq; Centaurij radix, quam officinæ Rha ponticum nominant, miram in ijs malis vim obtinet. Porrò rheum hoc recentiorum datur ex lactis fero, vel decocto intybi fatiui latifolij. Maceratur quoq; in iisdem liquoribus, aut in stillaticio intybi iam dicti liquore, idq; estate potissimum: aut vino albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per se tritum pondere drachmæ vnus cum dimidia. Mesue ausus est ad drachmas quatuor progredi, quæ satis multa est quantitas, quum non solum sapore, verum etiã odore sit molestum. Accedit quod etiã purgandi facultatem non leuem admodum habeat. Dilutum seu pondere vnus, duarum, vel ad summum trium drachmarum sumitur.

Cur recentiores Rheo barbaro in dysenteria vtantur.

Exhibendi Rha barbari purgatorij modus. Pondus. Mesues temeritas.

DE AGARICO.

Caput LXXXV.

Agaricum nomen suum sibi adsciuit ab Agaro vrbe, & amne Sarmatię, vel simpliciter ab Agaria Sarmatię regione, vbi optimum prouenit. Non est autem, vt omnibus illud intuētibus constat, nisi fungus in truncis quarundam arborum Larice potissimum, natus. Ex Sarmatia per Illyriam Venetias, & ex Galatia & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias olim allatũ est. Hodie ex vicinioribus locis, in quibus sunt syluæ Laricibus refertæ, Venetias importatur. Duo eius, Dioscoride etiã astipulante, sunt genera, mas & foemina. Mas, rotundus est, & vndiq; compactus, ideoq; grauis, & densus, gustuq; amarior. Foemina, mari omnium consensu præfertur, rectis intus venarum discursibus constat, albus, leuis, friabilis, fungosus, & rarus valdè. In Agarico quoq; diuersæ partes sunt, quarũ alia alijs sunt meliores, superiores scilicet inferioribus, & exteriores interioribus. Pituitam & bilẽ, vt Actuarius autor est, purgat, sed non celeriter pellit. Aduerfatur ventriculo, quòd sua leuitate emergens enatet. Internis omnibus vitijs conuenit, in omni ætate, ob quæ medicamentum familię veteribus, Democrito maximè, est appellatum. Ad cerebrum autem & nervorum affectus, item asthmatis, & spirandi difficultati, ictero, hydropi, & comitiali morbo plurimum confert. Nostri adijciendum illi esse aliquid Zingiberis,

Nomen. Quid Agaricum.

Genera. Mas. Foemina.

Vis.

Medicamentum familiaria.

N ij beris,

Pondus. beris, aut salis fossilis, quem Gemmae vulgò vocant, docent, non vt eius maliciam, quam nullam præcipuam habet, corrigant & infrenent, sed potius vt tardam eius actionem iuuent, ac quasi stimulent, quo celerius erumpat, & pellat. Confert etiam adijcere semen anisi carei, & id genus alia, quæ os ventriculi roborant, & nauseam ab Agarico excitatam tollunt. Dantur eius tritici, Actuarius teste, binæ drachmæ, ex aqua mulsæ, vel aceto mulsio. Quum enim leuitate sua ori ventriculi graue & molestum sit, præstat vt illud exhibeatur cum aliquo quod deorsum trahat, qualia sunt ab Actuario commemorata. Galen. censet de agarico dandum esse pondus vnius drachmæ, vel à scrupulis duobus ad drachmam vnam. Mesue itidē tritici drachmā vnam, aut summum drachmas duas exhibet. Decocti pondus est drachmæ duæ, vsq; ad quatuor, vel quinq;.

DE SCAMMONIO.

Caput LXXXVI.

Scammonii quid. Delectus. **S**cammonium vel Scammonia liquor est ex vulnerata radice crassa herbæ cuiusdam in Mysia Asiatica natæ emanans. Probatur leue, nitidum, rarum, taurino glutino colore simillimū, fungosum, tenuibus fistulis, linguā non vehementer exurens. Flauam trahit bilem, & pituitam, sed cordis seu oris ventriculi dolorem mouet. Est enim graui præditum odore, gustu iniucundum, & siticulosum. Si quidem quum omnia quæ aluum deijciunt medicamenta, aloe, vt diximus, sola excepta, ventriculo infesta sint, Scammonium certè illi præ cæteris plus aduersatur. Proinde summopere ijs cauendum erit qui stomachi sentiunt imbecillitatem, & ijs qui febre laborāt. Quippe si apte natura leuissimum, in corpus facile rapitur, residemq; spurcitiā colluuiemq; in eo omnem commouet. Datur itaq; minori noxa ijs qui febre vacant, & stomacho valent. His deniq; quibus agrè vomitus eliciuntur, nec facile animo linquuntur. Huic vt si cui alteri, infrenantibus opus est. Actuarius illi permiscendum esse tradit thymum, pulegium, & salem: aut quippiam ex ijs quæ gratum spirant odorem, & stomachum roborant, verbigratia, anisum, mastichem, & id genus alia. Quum noxius sit Scammonij vsus, ob causas iam dictas, & quia subuertit ventericulum, non temerè per se exhiberi debet, sed adiectis ijs quæ eius vehementiam ac malignitiam obtundunt & emendāt. Nec hodie est necesse, vt illo per se vtamur, quòd multæ sint compositiones purgantes quibus illud inseritur. Illis igitur potius, quàm Scammonio per se vtendum erit. Datur per se tamen interdum ex melle, vel pitifanæ cremore. Scammonia pondus, Actuarius autore, scrupuli duo, paulo plus, aut minus, pro viriū ratione. Mesue à quinq; granis vsq; ad duodecim, intra quæ certò consistendum erit, progreditur. Dioscorides integram drachmam propinari posse scribit, tamen præstat vt quatuor obolorum, quod idem quoq; ille pondus præscribit, quantitatem non excedamus. Scammonij liquorem, quod silentio transeundum non erit, recentiores Græci *δακρυδιον*, id est, lachrymulam nominant. Hanc vocem nostræ ætatis medici & pharmacopœi deprauarunt, & in diagridium commutarunt, non simpliciter omnem Scammonij lachrymam per eam innuentes, sed illam tantum quæ in Cydonio malo cocta est, ad eum quem Dioscor. præscribit modum. Hoc maiori quantitate vsurpari potest, quod scilicet vis eius imminuta sit coctura in malo Cydonio facta.

DE COLOCYNTHIDE.

Caput LXXXVII.

Colocynthidis historia in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo est exposita, quare hinc breuiter de ea agemus. Est ei vehemens in purgādo facultas, ita vt solo interdū contactu, ac etiam odore abunde, & non

& non sine magna perturbatione aluum quibusdam deiciat, vt quotidie experiuntur qui eam tractant. Quum itaq; vehementissimum & maxime perturbans sit medicamentum, ideo circulatorum & circumforanei illi impostores in ducenda rusticorum & plebeiorem aluo illo crebro vtuntur. Purgat autem pituitam, bilem q; & mucosum humorem. Pellit aquas tam bibita, quam per se dem infusa. Datur commodè in omnibus quæ caput obsidēt malis, orthopnoicis, hoc est, non nisi recta erruice spirantibus, & similibus. Item coxendicum cruciatibus, morbis articularibus frigidis longis renum, & vesicæ vitij. Insuper ijs qui renitentes & præduros conceperunt affectus, sic vt non nisi ægre excuti queant. Deligenda est candida eius, & recens medulla. Aridior enim & nigricans, vt vitiosa, damnatur. Porrò quum ob suam vehementiam cordi, ventriculo, iecori, & reliquis visceribus plurimum incōmodet, immò vniuersum perturbet corpus, fastidium, & tormina excitans, permiscenda illi sunt perpetuò quæ eius vehementiam emendant & infrenant, vt est mastiche, galla, tragacantha, & similia. Datur ex ea, Actuarius autore, scrupulus vnus cum aqua mulsa. Dioscorides quatuor obolorum, id est, scrupulorum duorum, pondere dandam esse censet. Cui Aëtius subscribit: imbecillibus tamen scrupulum sufficere inquit. Paulus drachmam integram, seu decem & octo siliquas, dare non veretur. Mesue à siliquis sex, hoc est, scrupulo vno, ad decem siliquas progreditur, adeo q; duorum scrupulorum quantitatem non excedit. Atq; Actuarij pondus tutissimum existit, nec illud temerè transcendendum.

*Delectus.
Infrenantia.*

Pondus.

DE TURBIT.

Caput LXXXVIII.

Turbit, Turpet, & Turpeton, recentioribus maxime Græcis vocatur. Diuersi verò autores aliud atq; aliud Turbit pingunt. Siquidem Serapio vnus est familia Arabum, de suo Turbit, ea quæ Dioscorid. de Tripolio tradit. Vt hinc perspicuum euadat omnibus, Serapionis Turbit non esse nisi Dioscoridis Tripolium, quod vtriusq; historiæ collatio liquidò demonstrat. Ex eadem familia Mesue Turbit esse scribit radicem herbæ cuiusdam quæ folia habet ferula, & lacte turget. Sed quum nulla alia stirps quæ folijs ferulæ sit, & lactescat, præter Thapsiam reperiatur, euidentissimum fit omnibus, Mesues Turbit non esse nisi Dioscoridis Thapsiam, quemadmodum fufius in tertio nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo demonstrauius. Inter recentiores Græcos Actuarius, vir magnæ autoritatis, & qui Nicolao Myrepsio sect. 40. cap. 8. teste, sub Constantino vixit, adeo q; Serapione, Auicenna, & Mesue vetustior fuit, duplex Turpetum facit. Vnum, non est nisi Pituisæ radix, quam Dioscorides etiam Turbet barbaris vocari scribit. Album alterum, quod Alypum est Dioscoridis. Cæterum Turbit quod in officinis medicorum prostat, & hodie in frequenti est medicinam facientium vsu, non est nisi radix Tithymali Cretensis, qui folijs est Portulacæ, vt tomo tertio nostrorum de Stirpium historia Commentariorum diximus, vbi eius historiam inuenient studiosi. Pituitam autem crassam & lentam, putrem q; à ventriculo, thorace, neruis, & articulis vacuat. Mesue quidem tardè & imbecilliter suum Turbit purgare tradit, vt necesse sit à Turbit officinarum esse diuersum, vtpote quod vehementer, & cum quadam turbatione purget. Quapropter infrenantibus si exhibetur, indiget, qualia sunt roborantia ventriculum, & odorata, mastiche, anisi semen, careum, nux moschata, & id genus alia. Nostræ ætatis medici Zingiber illi hoc nomine permiscant, atqui non sine maximo errore. Nam Zingiber eius actio nemac vehementiam non frangit, sed magis intendit, quod disertis verbis Mesue

*Nomina.
Sententia aucto-
torū de Tur-
bit variè.
Serapionis.*

Mesues.

*Actuarij.
Actuarius
quædo vixit.*

Officinarum.

Vis.

Infrenantia.

*Error. huius
ætatis medi-
corū com-
munis.*

N ij sue

*Modus dādi.
Pondus.*

sue affirmat, & ratio ipsa confirmat, quæ acris purgantium vim intendi docet. Nec est quod hunc errorem Mesues exemplo tueri queant. Siquidem huius Turbit, nisi falsum adstruxerit, tardè pituitam educit, ideò zingiberis adiectione actionis eius vehementiam intendere volens, rectè illud permiscuit. Datur ex melle rosaceo, vel passularum decocto, pondere vnius drachmæ. Nec temerè vltra hanc quantitatem progrediendum. Mesue ad duas vsq; drachmas de suo trito exhibet. De macerato, à drachmis duabus ad quatuor vsq; propinandum esse censet. Sed quum nostrum Turbit sit eo quod Mesues pingit vehementius, in exhibendo Turbit pondus à Mesue præscriptum vsurpari non debet.

DE LATHYRI.

Caput LXXXIX.

*Cataputia mi-
nor.
Pondus.*

*Cataputia
maior.*

Lathyris historiam in altero de Stirpium historia Commentariorum tomo indicauimus, ad quem locum lectorem nunc ablegamus. Seplasijs Cataputia minor vocatur. Vehementer purgat pituitam. Dantur grana eius maiora, vt testis est Actuar. 15. minora verò 20. Idem ijs qui efficacius purgari cupiunt, ea mandenda præcipit: ijs verò qui deiectionem non desiderant copiosam, vt integra deuorent, præsertim vbi is qui sumit, malo & imbecillo fuerit ventriculo. Dioscorides ad purgandum septem aut octo grana sufficere tradit, intra quod pondus consistere tutius est. Alterius cataputia, quam maiorem vocant Seplasia, Græci Cici, Latini Ricinum, non est cur priuatim hoc loco mentionem faciamus, quod eius historia à nobis in primo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo plenissimè sit tradita.

DE ELLEBORO.

Caput XC.

*Genera.
Niger.*

Forma.

Facultas.

Pondus.

Albus.

Ellebori esse duo genera, omnibus est notissimum: album nimirum, & nigrum. Niger in Germania nostra incognitus est, quod in ea non proueniat. Nam stirps qua hætenus pro Elleboro nigro vsq; sunt Seplasia, Enneaphylli alterum genus, vt loco paulo antè citato docuimus, existit. In alijs tamen regionibus nusquam ferè non in asperis collibus, & sitiētibus locis nascitur. Folijs platani, sed minoribus, & nigrioribus, incisuris pluribus diuisis. Caule candido, elleboro simili, hoc est, palmi aut cubiti altitudine, ferulaceo, bulborum tunicis, conuoluto. Flos ei ex purpureo candicans, & vuae modo racemosus, semenq; in eo vt Cnici, in purgationes adhibetur. Radices nigrae prætenues ab vno fastigio seu capitulo caepe simili dependentes, & confibratae, quarum vsus est in medicina. Flauam atramq; bilem è toto corpore deorsum trahit, idq; citra vllam difficultatem: ideò febribus circuitu repetentibus, & longis obicitur. Datur quoq; infanientibus, altera in parte capitis existentibus doloribus diuturnis commodissimè: præsertim visceribus, vtero, & vesica purgatorium medicamentum postulātibus. Maxima verò vis est, peculiariter educere quicquid sanguini commixtum eum corrumpit: ideò veterascentibus arquatīs morbis utilis, & quibus in superficie summatis asperitates emerferunt, hoc est, lepris, impetiginibus, & id genus alijs. Elephantia quoq; laborantibus confert. Cæterum suauitatis gratia, & vt vehementia eius frangatur non nihil, quaedam ex odoratis seminibus ei permiscenda erunt. Datur ex passo, aut aceto mulso, scrupulorum ternum, seu drachmæ vnius pondere, aut paulò plus, vel minus, pro corporis habitu. Candidi historiam loco iam indicato plenissimè tractauimus, vt non

vt non sit necesse de eo hic priuatim verba facere. Rarò hodie, ob eius immensam vehementiam, medici ipso vtuntur.

DE EYPHORBIO.

Caput XCI.

EYphorbium liquorem esse arboris cuiusdam, supra diximus. Pituitam *Vis.* crassam & lentam, Aëtio, Paulo, & Actuário testibus purgat, quantumuis impacta etiam neruis, & articulis. Aquam quoque deijcit. Est verò celerrimum, & maxime ignea vi flagrans: vnde colicis, & aluum frigidiorum habentibus datur. Cateros vehementer conturbat, & sitim maxime ciet. Per se minime sur- *Infrenantia* mendum, sed semper illi non nihil ex odoratis seminibus aniso, mastiche, & spi- *Exhibendi* canardi permiscendum. Datur ex aqua mulsã. Præstat autem cum melle cocto *modus.* in catapotia digerere. Ponderus, Actuário teste, triobolare est. Mesue à filiqua *Ponderus.* vna ad tres progreditur, adeoque vltra scrupulum dimidium, aut duodecim grana ad summum non transcendit, idque si vetustius fuerit. Ante annum, propter immensam vehementiam quam tum habet, haud temere vsurpandum erit. Quare ubi recens fuerit, vix quantitatem ab Actuário præscriptam transcendemus, sed infra tria, aut summum quatuor grana subsistamus.

DE ARMENIO LAPIDE.

Caput XCII.

ARmenius, siue Armeniacus, vel vt vulgò appellatur Armenus lapis, quo pictores vtuntur, Aëtio attestante, ex Armenia defertur, vnde nomen *Vis.* assumpsit. Præfertur qui friabilis, æquabilis est, & expers calculorum, qui que non nigrescit adustione. Atram bilem, & omnem lentum crassumque humorem sanguini commixtum educit. Quare, vt autor est Actuarius, melancholicis, elephanticis, & similibus dari solet. Item in renum vitijs, & spirandi difficultate. Citra verò molestiam alui deiectionem mouet, neque vllus strangulationis timor subest, neque deliquium animi sequitur: que duo ferè in vehementioribus purgationibus accidere consueuerunt. Hinc est, quòd Aëtius hunc infantibus, thoracis vitio vexatis, ad vomitum excitandum dari præcipiat. Ponderus *Ponderus.* Actuário teste, est sextula, hoc est scrupuli quatuor, aut plus minusue pro sumentis viribus. Mesue non loti ponderus esse drachmam semis, aut sesquidrachmam: loti autem drachmam vnam, vel drachmas duas scribit. Alexander Trallianus scrupulos tres vel quatuor, loti verò quinque vel sex exhibet, adeoque à Mesue non dissentit. Lauatur autem ijs liquoribus, qui refrigerandi vim habent, vt est cichorii liquor stillaticus.

DE CYANEO.

Caput XCIII.

Cyanetus, vel vt Latini nominant, caruleus lapis est, quem Arabum fa- *Nomina.* milia Lazuli, & stellatum, quòd maculas quasdam aureas stellarum modo *Stellatus.* radiantes, habeat, vocant. Optimus est qui percussus celerrime scintillat, diffi- *Facultas.* cile frangitur, aureas guttulas ostendit, & est exactissimo caruleo colore, Armenio violentior est, ideoque vt lauetur liquoribus frigefaciendi vim habentibus opus est. Commodè quoque cum aromaticis ac corroborantibus medicamentis, cinamomo, & mastiche propinatur. Vim purgantem melancholiam supra & infra obtinet. Quocirca aduersus omnes melancholicos affectus, Maniam, melancholiam, caneros, alios nigros, quartanas, & *N* iij hamor-